

Drottningen

Drottningen

Tablåer ur Frankrikes drottning Caterina de' Medicis liv

av C. Lanciai (2010)

Personerna (i den ordning de framträda):

Cosimo Ruggeri
Caterina de' Medici
Frans II
Mary Stuart, hans drottning
Prinsen av Condé
Elisabeth av Guise
Hertig François de Guise
en kammartjänare
Antoine av Navarra
Kardinalen av Guise
Hertigen av Montmorency
Karl IX
Henri, hertig av Anjou, sedermera Henrik III
Henrik av Navarra
Marguerite
Henri de Guise
Hertigen av Alba
Drottning Elisabeth av Spanien
Filip II av Spanien
Amiral Gaspard de Coligny
Michel de Nostradamus
Elisabeth av Österrike
Hertig François d'Alençon
Drottning Elisabeth av England
Drottning Louise

Handlingen äger rum i Frankrike samt några scener i Spanien och England 1559-89.

Fotnot. För tio år sedan skrev vi pjäsen "Massakern i Paris" som i huvudsak stödde sig på Marlowes pjäs med samma namn. Föreliggande pjäs bygger på helt andra och riktigare historiska källor – Katarina av Medici är en av de två drottningar av Frankrike som aldrig kan upprättas tillräckligt.

Copyright © C. Lanciai 2010

Akt I scen 1. Chaumont.

Ruggeri i sin kammare, som en annan Faust.
Det knackar. Ruggeri stiger upp och går och öppnar.

Ruggeri (öppnar, häpen:) Madame! Vad förärar mig detta besök?

Caterina (i svart, i änkeslöja, kommer in) Ruggeri, jag behöver en landsman att tala med.

Ruggeri Alltid till er tjänst, madame!

Caterina Jag har knappt kunnat tala med någon sedan min makes död. Jag älskade honom, Ruggeri. Ingen annan gjorde det, allra minst den där hyndan som usurperade honom ifrån mig, men jag gjorde det.

Ruggeri Det kan ingen tvivla på, madame.

Caterina (sätter sig, med en suck) Nu blir min son konung, men han är sjuklig och har ingen karaktär. Han blir en ännu sämre konung än sin far men lever nog inte så länge. Så har vi min andre son Charles, som bara är ett barn, men han visar också bara svaghet. Alla mina söner verkar ha ärvt sin fars alla karaktärsbrister medan bara mina döttrar har fått något av sin mor. Kan du hjälpa mig, Ruggeri? Jag vill se hur det går för mina söner som kungar. Kan ni ordna någon spådom?

Ruggeri Ni ber mig ta till ockulta medel, Madame, som katolikerna kan bränna mig på bål för om det upptäcks.

Caterina Kan ni göra det?

Ruggeri Om ni tror på det.

Caterina Jag är villig att tro på det.

Ruggeri Då kan jag göra det.

Caterina Var så snäll.

Ruggeri Då måste ni lita helt på mig. Vågar ni ta risken?

Caterina Jag måste få veta vad som väntar mig i framtiden på ett ungefär, så att jag kan rätt förhålla mig därtill. Töva inte, utan sätt i gång.

Ruggeri Kanske vi kan klara det utan droger, men...

Caterina Har ni någon dunderdrog som kan hjälpa mig till insikt, så använd den för all del. Mitt liv har varit misslyckat hittills, och jag vill inte att det blir mera misslyckat.

Ruggeri Madame, det förhåller sig så här, att allt som stimulerar kroppen stimulerar också själen. Därför mår själen bra när kroppen är berusad. Men det gäller att använda rätt berusningsmedel för att nå det själstillstånd som önskas. De flesta nöjer sig med en enkel total berusning genom vin, men det finns mera raffinerade medel och rus. De antika sibyllorna berusade sig medelst inandning av mycket speciella gaser för att försätta sig i rätt hänryckning. Det är något liknande som jag skulle rekommendera.

Caterina Vad skulle det vara?

Ruggeri En speciell svamp, som utlöser inre syner och insikter.

Caterina Jag kan knappt vänta.

Ruggeri Då har jag er tillåtelse, Madame?

Caterina I högsta grad.

Ruggeri Snusa på det här. *(förelägger henne en assiett med något på, som hon genast villigt snusar.)* Det tar en stund innan något händer, men säg när ni börjar se sådant som inte ingår i verkligheten. Men berätta för mig, varför betraktar ni ert liv som misslyckat?

Caterina Snälla Ruggeri, ni vet ju allt om mig. Se på min föräldralöshet. Se på min enda goda kusin och vän, som förgiftades. Se på mitt förfärliga äktenskap. Jag älskade honom, jag gjorde det verkligen och uppriktigt och gav honom tio barn, och han bara bedrog mig och gav all sin uppmärksamhet åt den där fala älskarinnan, som bara var en vanlig lycksökerska och elak dessutom. Jag har bara hånats under mina tjugo år i Frankrike. Men jag börjar visst bli yr. *(tar sig vid huvudet)*

Ruggeri   Madame, se er i spegeln. (*öppnar skyndsamt en spegel för henne*)

Caterina (*ser in i den*) Det är inte mig själv jag ser.

Ruggeri   Vem är det?

Caterina   En svag stackars sjuklig ungdom. Det måste vara min son, som nu är konung.

Ruggeri   Vad gör han?

Caterina   Han vänder sig om och går.

Ruggeri   Han vände bara på sig en gång?

Caterina   Ja.

Ruggeri   Då blir han bara kung i ett år. Sedan vill han inte vara med längre. Vem kommer sedan?

Caterina   Min andre son, Charles.

Ruggeri   Vänder han på sig?

Caterina   Ja, flera gånger.

Ruggeri   Hur många gånger?

Caterina (*följer uppmärksamt med vad som händer i spegeln*) Tretton.

Ruggeri   Då blir han kung i tretton år. Och sedan?

Caterina   Det måste vara Henri, min tredje son.

Ruggeri   Hur många gånger?

Caterina (*räknar noga*) Femton.

Ruggeri   Då är han kung i femton år. Och sedan?

Caterina   Det där måste vara Henri av Navarra.

Ruggeri   Vänder han på sig?

Caterina   Tjugo gånger.

Ruggeri   I tjugo år han kung. Och sedan?

Caterina   Jag kan inte se och förstå vem det är, men han vänder på sig om och om igen i det oändliga, mer än tjugo gånger, kanske trettio... Jag står inte ut längre. Jag orkar inte. (*dånar nästan*)

Ruggeri   Har ni sett tillräckligt?

Caterina   Absolut!

Ruggeri (*täcker över spegeln*) Ni har fått blicka långt in i framtiden och mycket längre än er egen livstid. Ingen annan har orkat med spegelns uppenbarelser så långt. Ni kommer att få leva länge men är redan fyrtio. Är ni mogen för att se tre av era söner regera och dö?

Caterina   Måste jag så måste jag.

Ruggeri   Absolut.

Caterina   Det var sista gången jag kom hit till Chaumont, Ruggeri. Här har jag levat som fånge under nästan hela mitt liv i Frankrike som drottning, medan den där frillan tog Chenonceaux ifrån mig. Nu tar jag det tillbaka medan jag förvisar henne hit för att aldrig själv mera se det här fängelset. Men de syner du har uppenbarat för mig kommer att förfölja mig. Jag blir aldrig normal igen. Du har ockultiserat mig. Naturligtvis står det mig väl fritt att betvivla synerna och vägra tro på dem?

Ruggeri   Naturligtvis, om ni kan det.

Caterina   Jag kan förneka dem, men jag kan inte förneka att jag har sett dem. Stackars François! Han är så lik sin far, sinnesslö, initiativlös, ointresserad av allt och fullständigt obegåvad. Charles och Henri är ännu barn och kan kanske bli något som kungar, men Henri av Navarra är den enda jag tror på som kung fast han inte är min son.

Ruggeri   Ta det med ro, Madame. Ni har sett vad ni har sett men är fri att glömma det.

Caterina   Aldrig, fast jag vill det.

Ruggeri   Tack för besöket, Madame. Ert sista besök hos mig i Chaumont var det mest hedrande.

Caterina Tack för att ni försökt hjälpa mig, *Ruggeri*. Nu kan jag stålsätta mig och stegra mig inför framtiden, när jag vet, vilket det värsta är som väntar mig.
Ruggeri Lycka till, *Madame*. Jag finns alltid här.
Caterina Tack, *Ruggeri*. Vi italienare behöver varandra, särskilt utomlands. (*räcker honom handen. Han kysser den artigt, och hon går.*)
Ruggeri (*när hon gått*) Frankrikes största drottning genom tiderna är en florentinska.

Scen 2.

Frans Jag ville aldrig bli kung, *mamma*. Varför måste jag bli det? Bara obehag hittills har det varit.
Caterina Ingen som är här ville komma hit, älskade vän, men vi måste alla vara här ändå. Vi är straffkommenderade för att vi hör till regeringen. Du blev kung bara för att du var min äldste son, och jag hade oturen att vara landets drottning. Vi måste bara försöka göra det bästa av saken.
Frans Kan man göra något gott av det här?
Mary Det går över, *stackars vän*. Vi lider alla av det. Om vi inte hade ställt upp och kommit hit hade vi blivit brännmärkta.
Caterina Knappast brännmärkta, men märkta för livet lär vi bli i alla fall. När själen såras är det för livet.
Condé Bröderna vet inte vad de gör.
Caterina Jag hoppas ni inte belastar mig för detta, *Condé*.
Condé *Madame*, ni är den enda oskyldiga. Er make gav över all makt åt sin älskarinna, som gav över all makt åt bröderna *Guise*, som till Frankrikes olycka därför blev Frankrikes verkliga regenter.
Caterina Tala tyst, *Condé*, så att inte fel öron uppfattar er.
Condé Jag har ingenting att dölja. Det borde inte ni heller ha, ty öppenhet är det bästa skyddet. Jag talar i klartext och säger som det är. Jag är protestant, men min enda chans att kunna göra något för protestanterna för framtiden är att överleva, och för att överleva måste jag hörsamma kallelsen att närvara vid 57 av mina närmaste vänners halshuggningar. Hertigen av *Guise* inbillar sig att han kan utrota protestantismen med att skapa martyrer för den. Det enda han lyckas med är att starta ett oförsonligt inbördeskrig som kan pågå i decennier.
Caterina Tyst, *Condé*. Gör inte framtiden värre än nuet.
Condé Det är inte jag som gör det. Det är bröderna *Guise*.
Elisabeth av Guise Jag hör er, hertig. Jag kom inte hit frivilligt utan vägrade komma. Då drogs jag hit med våld. Bara därför är jag här. Jag är lika övertygad som ni om att detta kommer att straffa sig själv. Våld kan bara skapa mera våld, och med detta infernaliskt monstruösa våldsdåd eller massmord, som det verkligen är, kan min man och min svåger bara skapa oöverskådlig olycka för hela Frankrike.
Frans *Mamma*, jag vill gå hem.
Caterina Det vill vi alla, älskade hjärta, men vi får inte förrän alla de 57 avrättningarna är över.
Elisabeth Det är omänskligt av män att tvinga damer att bevittna detta.
Caterina Ja, det är det.
Mary Männen bestämmer, och vi har bara att finna oss i det, och därför går hela världen åt helvete.
Caterina Så du säger, flicka lilla.
Mary Är det inte sant?
Caterina Jo, det är alltför sant.
Elisabeth Gud ske lov, där föll den sista. Jag tror att vi äntligen kan få börja dra oss tillbaka nu.

Frans de Guise (gör ståtlig entré) Nå, mina damer, jag hoppas att skådespelet har tjänat till tillbörlig uppbyggelse.

Elisabeth Min herre, ert "skådespel" var alltför verkligt för att vara uppbyggligt.

Guise Ni inser väl att det var nödvändigt. Vi måste utrota protestantismen genast. Annars slipper vi den aldrig.

Elisabeth Desto mera slipper du den aldrig. Den kommer att förtära ditt liv.

Guise Tänk på vad ni säger, Madame. Ni är min hustru och en god katolik. Protester mot katolicismen kan inte tolereras.

Caterina Låt oss bara få gå hem, hertig. Ingen av oss ville närvara vid ert blodbad. Vi gjorde det bara på er befallning med risk för att alla icke närvarande skulle brännmärkas och avrättas som så många goda fransmän här.

Guise De var kättare och revoltörer! De försökte kidnappa konungen!

Caterina Och misslyckades kapitalt. Om ni då skonat och benådat dem hade ni fått alla protestanter till era vänner.

Guise Vi kan inte acceptera några protestanter och allra minst som vänner!

Elisabeth Kom, mina systrar och väninnor. Vi går härifrån.

Frans Får vi gå hem nu, mamma?

Caterina Ja, min vän, nu får vi äntligen gå hem. Och vi ska ställa till med fest på Chenonceaux i flera dagar bara för att försöka glömma detta.

Frans Jag vill inte vara kung längre.

Mary Du måste. Vi är födda till det, Frans, och kommer inte undan.

Frans Jag skulle gärna vara vad som helst, bara inte kung.

Condé Skyll på Guisarna. Det är bara de som gör Frankrike till ett helvete.

Elisabeth Min vän, vi vill inte förlora er också. Tänk tyst.

Condé Jag vet att ni håller med mig, Madame.

Elisabeth Och det kommer jag att få fan för av min man och hans bror.

Caterina Vi måste alla överleva, för Frankrikes skull. Kom, mina vänner. Jag skall visa er vad det verkliga Frankrike kan erbjuda på Chenonceaux.

Scen 3.

François de Guise inträder och hälsar respektfullt och chevalereskt på drottningen.

Caterina Vad föranleder ert besök, hertig?

Guise Madame, som er minderåriga sons förmyndare har ni högsta ansvaret för styrelsen av landet. Därför är jag här, för att påminna er om era plikter.

Caterina Jag är mer än nog medveten om mina plikter. Jag behöver inte påminnas om dem.

Guise Condé är dömd till döden men har ännu inte avrättats.

Caterina Min son dog innan ni hann genomdriva prinsens avrättning med våld genom skenrättegångar och manipuleranden. Ni sände honom i döden då ni gjorde kungavärdigheten outhärdlig för honom. Tack vare er dog han hatad av hela Frankrike.

Guise Madame, jag tänker på er och er familjs säkerhet. Condé är och förblir protestant och har varit deras ledare. De har alltid konspirerat mot regeringen. De försökte bortföra er son...

Caterina (avbryter) Därför att ni förföljde dem och tvingade dem till motvärn och desperation, i stället för att göra dem till era vänner och bröder!

Guise Madame, de är alla brottsliga kättare! Tänk på att ni är katolik!

Caterina Jag tänker på att jag är kristen! De är precis lika goda fransmän som vi och alla katoliker i detta land! Min kristna och politiska plikt som landets regent under min sons minderårighet är att skapa fred och trygghet, inte krig och hat och grymhet.

Guise Ni har redan förlorat en son.

Caterina Tack vare er.

Guise I mitt parti sägs det att ni förgiftade honom för att få överta makten, och folket älskar rykten.

Caterina Hotar ni mig?

Guise Madame, jag vill bara er och er familjs och rikets säkerhet. Er familj har inga trognare tjänare än oss Guiser.

Caterina Varför gör ni oss då så mycket ont? Att tvingas åse 57 av Condés trosfränder halshuggas offentligt gjorde att min son inte ville leva längre.

Guise Jag vill ha fred med er, Madame, och inte bli er fiende. Låt Condé dö och allt blir bra.

Caterina Jag har benådat honom.

Guise (*upprörd, tappar konceptet*) Vad? Hur understår ni er...

Caterina Ni glömmer er, hertig.

Guise Ursäkta, Madame, men...

Caterina Jag har frigivit honom för att göra honom till vår vän i stället för vår fiende.

Guise Och ni tror han kan bli er vän?

Caterina Han är det redan. Och jag ämnar även frige Antoine av Navarra.

Guise Den värsta förrädaren och stämplaren av alla!

Caterina ... på villkor att han uppger alla aspirationer på tronen och blir vän med er, så att vi får slut på alla trosfejder en gång för alla.

Guise Det blir han aldrig!

Caterina Får han inte ens försöka?

Guise Madame, den kurs ni har slagit in på som landets regent är oerhört farlig. Ni är naiv som tror att ni kan göra protestanterna till era vänner när de försökt borttröva er son och konspirerat för att omkullkasta hela ordningsmakten i landet.

Caterina Jag anser att freden är värd varje pris och ämnar satsa allt på att bevisa att så är fallet. Kan ni inte ens gå med mig så långt som till att erkänna att fred är bättre än krig?

Guise Vi får se, Madame, men er farliga kurs kommer att skaffa er många fiender.

Caterina De är i så fall fredens och ordningens fiender, inte mina. Jag har aldrig skaffat mig en fiende och ämnar aldrig göra det.

Guise (*inser att han inte kommer vidare*) Madame. (*bugar sig artigt och går*)

Caterina (*när han gått, fattar tag i ett stöd och sätter sig helt slut av sinnesansträngningen, hämtar sig och ringer i en klocka. En kammartjänare inträder.*)

tjänaren Madame.

Caterina Visa in Antoine av Navarra. Han blir en avkoppling efter pärsen Guise.
(*Tjänaren går och visar in Antoine av Navarra, en mera frimodig och öppen man.*)

Antoine Madame, jag står till ert förfogande.

Caterina Jag har frälst Condé från hans avrättning, Navarra. Han visste inte ens om att kungen var död och bara väntade på att bli hämtad till schavotten. Han är fri. Även ni är fri, men på vissa villkor.

Antoine Vi är gränslöst tacksamma för er nåd, Madame. Jag vill gärna infria de villkor ni kan ha att avkräva mig, om jag kan.

Caterina Hertigen av Guise var just här och försökte insistera på att få er båda avrättade. Han misslyckades och nöjde sig med att skälla ut mig. Jag berättade för honom om villkoren jag ämnade ställa er, och då gick han. Det första villkoret är att ni uppger alla anspråk på tronen.

Antoine Jag har aldrig haft några. Jag är nöjd med Navarra och duger inte till större ansvar.

Caterina Det andra är att ni sluter fred med Guisarna, för landets och fredens skull.

Antoine Det blir svårare, för de ämnar aldrig sluta fred med oss.

Caterina Jag vill varken ha dem eller er till landets fiender. Därför kräver jag att ni sluter fred.

Antoine Madame, även om jag sluter fred med dem kommer de aldrig att lämna oss i fred.

Caterina Försök. Jag ber er. Någon måste visa någon god vilja. Den måste börja någonstans.

Antoine Nåväl, Madame, jag skall försöka.

Caterina Tack, min vän. Ni är fri. Jag hoppas mycket av er vänskap.

Antoine Ni har den för livet, Madame. (*böjer knä och kysser hennes hand*)

Caterina Res er, min vän. Vi är kolleger, ni är kung och har samma rang som jag.

Antoine Ändå böjer jag mig gärna för er. Men ni tar en stor risk. Katolikerna kommer att förtala er för detta.

Caterina Jag är van att bli förtalad. Det har jag varit i hela mitt liv. Så länge mitt samvete är rent och jag insisterar på att försöka göra vad som är rätt kan jag strunta i det, då det är felaktigt och beror på dumt folks fallenhet för dupering. Tack, Antoine. Jag litar på er.

Antoine (*bugar sig vördsamt och går*)

Caterina Då tror jag i alla fall att jag äntligen vunnit en vän – med hela hans familj. Bourbon är en god ranka i Frankrikes härjade vingård.

Scen 4. Parlamentet.

1 Vi kan bara inte acceptera detta.

2 Vi skulle få påven emot oss. Tänk på hur han bannlyste Florens.

3 För att inte tala om Guiserna.

4 Guiserna har lyckligtvis ingenting att säga till om längre.

5 De är farliga ändå, och ett sådant här edikt kan göra dem ännu farligare.

2 Tänk om påven kommer hit igen och lägger munkavle på vår jurisdiktion, som han gjorde vid drottningens första kyrkomöte.

4 Hon ger sig inte.

1 Bara hon inte kommer hit. Då är det kört.
(*Dörrarna slås upp och drottningen gör entré i ridkostym.*)

Caterina Mina herrar, vad är det jag hör? Ni vägrar bifalla toleransediktet? Det kan jag bara inte acceptera!

1 Madame, vi kan omöjligt bifalla det. Det skulle väcka ont blod i alla läger utom i protestanternas.

Caterina Är ni rädd för Guiserna och de katolska fundamentalisterna? Guiserna har ingen makt längre.

2 Men Madame, detta är alldeles för radikalt! Ni går för hårt fram!

Caterina För att jag anbefaller mjukhet och försöker stifta fred? Är det för hårt och för starkt för er? Inser ni då inte ert eget bästa, mina herrar? Vi kommer ingen vart med inbördeskrig, som Guiserna med deras klick med alla medel vill driva fram. Bara fred kan föra oss framåt. Kan då verkligen mitt eget parlament, som är till för att se till Frankrikes bästa, bestå av sådana dumhuvuden att de föredrar krig och våld framför fred och framsteg?

4 Madame, vi fruktar påvens inblandning.

Caterina Det att han saboterade ett hjältemodigt kyrkomöte för oss för att vi försökte sammanjämka protestanterna med oss katoliker genom att finna gemensamma intressen i stället för vad som skilde oss åt, kan inte hindra oss från att gå vidare och fortsätta arbeta för freden. Om han blandar sig i vår politik är det bara till skada för honom själv och vår katolska kyrka, och det vet han.

3 Madame, Guiserna har fortfarande stort inflytande i landet då de är mäktigast efter er som både den främsta hertigen och den främsta kardinalen. Vi kan inte bortse från de faror som hotar oss och landet från det hållet om vi stadfäster ediktet.

Caterina Ni är alltså rädda för dem, era klentrogna harar. Guiserna har lyckats sätta skräck i er. Vad ont kan de då göra er annat än komma med tomma hot och dum hatpropaganda? Är det inte viktigare att vi gör vad som är rätt som har makten och ansvaret än att vi faller till föga för paranoida maktgalningars fixa idéer?

4 Madame har rätt.

1 Madame, ni formligen tvingar oss.

Caterina Det är meningen!

2 Är vi då överens? Vågar vi stadfästa ediktet?

Caterina Det är inte frågan om att våga. Det är frågan om att göra det. Gör det.

3 Med respekt, Madame, men Guiserna kommer inte att bli glada.

Caterina Ingenting kan muntra upp dem. Ingenting kan göra dem mera dystra heller. De ligger kroniskt på botten.

5 Madame, detta är ett djärvt, kontroversiellt och historiskt edikt. Det är första gången i världen som trosfrihet sanktioneras politiskt. Det är djärvt av er.

Caterina Jag vill bara göra vad som är rätt.

1 Ni är modig, Madame. Ni har vår fulla respekt.

Caterina Tack, mina herrar. Då kom jag inte hit förgäves och kan nu rida hem igen. (*vänder på klacken och går*)

2 Hon har en svår sits att hålla. Guiserna försöker vända hela Frankrike emot henne.

4 De kommer aldrig att lyckas helt, då de gör sig mera hatade samtidigt.

3 Det är illa nog om de lyckas delvis. Utan drottningen faller Frankrike ner i kaos.

5 Det bästa vi kan göra är därför att hålla på drottningen och följa henne.

4 Vi har knappast något annat val.

(*Ledamöterna skriver under dokumentet, som blir stadfäst.*)

Akt II scen 1.

Guisse Detta kan vi omöjligt acceptera, min bror. Det är ett slag i ansiktet på alla franska katoliker. Du måste få påven att fördöma henne.

kardinalen av Guisse Påven vill inte blanda sig i franska trosfrågor. Han gjorde det en gång och fann att han trampat i klaveret när han lyckats sabotera det enda vettiga försöket att försona protestanter och katoliker. Han respekterar drottningen, som är den bästa katoliken i Frankrike. Glöm inte att familjen Medici satte två påvar i Vatikanen.

Guisse Då måste vi ta till våld.

kardinalen Tänk dig för innan du startar inbördeskrig. Är det klokt? Protestanterna ogillar ediktet lika mycket som vi, för att det inte ger protestanterna alla rättigheter fullt ut. Om du startar krig kommer protestanterna att svara med besked.

Guisse Så låt dem! Låt oss mötas man mot man på slagfältet, och låt bara den bäste överleva! Och med litet klok strategi kan det bara bli vi, och vi kan bli av med alla protestanter för gott samtidigt.

kardinalen Finns det någon klok strategi i krig?

Guisse Vi angriper Paris, som hålls av Condé och Coligny, som är protestanternas ledare.

kardinalen Drottningen kommer att förbjuda det.

Guisse Då tar vi drottningen som gisslan med hela hennes familj. Med allt landets organiserade militärmakt i våra händer kan vi göra vad som helst.

kardinalen Protestanterna kommer att svara.

Guisse Så låt dem! Det är ju precis det vi vill, så att vi får slakta dem!

Scen 2. Orléans.

Caterina Är ni nöjda nu, mina herrar? Kungen av Navarra är död, och hertigen av Guise är död, era båda ledare, ert krig har skördat tusentals oskyldiga offer, Frankrike har ockuperats av England i norr som tog Le Havre och Rouen ifrån oss, Paris har våldtagits av den ena ockupationsarmén och Orléans och Lyon av den andra, kort sagt, ni har fått ert lystmäte av manlig slakt, och här är ni nu, båda varandras fångar, Condé tagen av katolikerna och Montmorency tagen av protestanterna inför er drottning och kungliga familj, själv våldtagen som gisslan av Guise, medan min är nu makten att ge er båda fria, på villkor av fred. Är det för mycket begärt?

Condé Vi har blött tillräckligt och vill gärna acceptera freden för att få sörja vår stupade konung av Navarra ordentligt.

Montmorency Madame, det förrädiska mordet på vår ädle hertig av Guise kan inte så lätt försonas eller glömmas, men ert sätt att gripa initiativet i kriget och driva ut engelsmännen är mer än bara föredömligt. Vi ger oss åt er, men inte åt protestanterna.

Caterina Respektera varandra och gör fred, det är allt jag begär.

Condé Montmorency, hon är vår drottning. Respektera henne.

Montmorency Madame, vi är era tjänare och skriver under ediktet.

(båda herrarna skriver under)

Caterina (triumferande) Fred! Mina herrar, ni har räddat Frankrike, inte bara åt freden utan åt friheten och toleransen! Detta edikt innebär en bekräftelse på det edikt som herrarna i parlamentet var så svårömbedda att gå med på för två år sedan. Motståndet mot ediktet fick hertigen av Guise att starta inbördeskriget, men nu är motståndet övervunnet efter alltför många offer. Hade det inte varit lättare och klokare att acceptera ediktet från början, herrar katoliker och protestanter, Montmorency och Condé, idag deras ledare?

båda Madame, ni har rätt. *(ser på varandra, förvånade)*

Caterina Tack, mina herrar. Nu skall vi fira! Jag skall bjuda hela hovet och hela landet till fest!

Scen 3. Chenonceaux. Fest.

Karl IX Tror ni freden håller?

Henri (Anjou) Mamma vet vad hon gör, och hon har ju faktiskt lyckats.

Condé Tills vidare. Jag är rädd att hon får försöka lyckas igen och igen. Katolikerna är fanatiska.

Karl Är inte ni det då?

Condé Katolikerna är etablerade. Vi protestanter är utan skydd. Vi har en frihet att kämpa för, som er mor vill låta oss få, men vi fick krig bara för att katolikerna inte ville låta oss få den.

Henri (Navarra) Det borde vara en självklarhet för alla.

Condé Precis.

Karl Här kommer mamma. Hon är åtminstone katolik fortfarande.

Caterina Där är ni, mina barn! Så lämpligt! Var är Marguerite?

Anjou Hon springer väl omkring som vanligt.

Caterina Den enda av mina döttrar som jag aldrig kommer att få någon ordning på.

Anjou Gift bort henne med Henri. Han är kanske rätt man att få ordning på henne.

Caterina Vad tror du, Henri? Hennes syster är drottning av Spanien.

Henri Och olycklig som sådan. Hon ville hellre ha Don Carlos och skickades ju till Spanien för att bli gift med honom, men gamle Filip tog henne i stället. Det blir en olycklig familj av sådant. Marguerite skulle åtminstone inte sakna frihet hos mig.

Caterina Då är det avgjort. Men var är hon?

Condé Hela Frankrike firar er idag, Madame, medan bara katolikerna surar och begråter sin grymme ledare.

Caterina Condé, jag gör vad som helst för freden men är katolik. Glöm aldrig det.

Condé Jag respekterar er, Madame, liksom alla vettiga människor delar ert intresse för freden till varje pris.

Caterina Jag beklagar förlusten av er far, Henri. Han var en sund man och en mycket god vän till mig.

Henri Ni räddade hans liv, så att han fick dö hederligt på slagfältet i stället.

Caterina Jag hoppas ni blir lika klok som han.

Henri Jag hoppas bli lika klok som ni, Madame, som vill mera fred än han.

Caterina (ler) Tack, Henri. Du blir en god man åt min dotter.

Condé Här kommer den unge hertigen av Guise med er dotter.

Caterina Välkommen, Henri de Guise. Jag beklagar förlusten av er far. Har ni dansat med min dotter?

Marguerite Han bara trampade mig på fötterna.

Caterina Så du säger.

Henri de Guise (mörkt) Lönmordet på min far kan aldrig försonas.

Condé Min son, det är i vårt gemensamma intresse att nu bevara freden.

Guise Vilken fred? Protestanterna begagnar den bara till att ladda upp sig med nya vapen och konspirationer.

Condé Försvarsberedskap är inte det samma som krig.

Guise Min far är borta, men tro inte att vi katoliker är färdiga med hans mördare än. (*går*)

Marguerite En omöjlig klumpeduns.

Condé Hans oförsonlighet bådar inte gott för framtiden. Madame, jag måste dra mig tillbaka.

Caterina Ni är ursäktad. Ni stannar väl, Henrik av Navarra? Ni måste lära känna min dotter Marguerite.

Marguerite Du verkar inte lika klumpig som den där Guise. Kalla mig Margot. Det gör alla i familjen.

Navarra Margot, jag har den äran. (*bjuder upp henne till dans*)

Caterina (nöjd) Ett vackert par.

Anjou Han är för god för henne. Hon kommer att köra över honom.

Karl Du känner din syster.

Anjou Alltför väl. Hon är ett stycke.

Karl Stackars Navarra.

Anjou Åja, han är karl nog att bedra henne om det behövs.

Karl (med en klapp på hans axel) Kom, bror, damerna väntar.

Caterina Jag har lyckats så här långt, och detta är en lycklig vår för Frankrike, men ack, den är lika flyktig som denna dagfjärilslycka för min omöjliga familj.

Scen 4.

Alba Madame, jag måste protestera. Katolska kyrkan kan inte tolerera att ni ger samma rättigheter till protestantiska kättare och rebeller som till katoliker. Det finns bara en kyrka och får bara finnas en.

Caterina Ändå finns det två eller tre. Det är verkligheten, hertig.

Alba Om ni medger trossfrihet åt protestanter måste det innebära oordning och kaos för hela världen! Det är att sätta i gång en lavin!

Elisabeth Mamma, påven och Spanien kräver det. Vi kan inte låta Frankrike gå samma väg som Tyskland.

Caterina Det är just för att undvika det som jag vill stadfästa toleransen som det enda som kan hålla staten samman. Annars måste det bli inbördeskrig och värre än i Tyskland!

Alba Madame, vi kräver tre enkla saker. Om ni bara går med på dem är Spanien och påven nöjda, och ni slipper vidare obehag av Guisepartiet. Ni måste exkludera protestanter från offentliga ämbeten, ni måste förbjuda protestantiska gudstjänster, och ni får inte ha någon protestant i regeringen. Det är allt.

Caterina Ni menar att trosbehörighet är viktigare än utbildning, kunskap och erfarenhet? Utan protestantiska ämbetsmän halverar ni ämbetsmannakåren, och Frankrike går bankrutt. Även om vi förbjuder protestanterna att fira sina egna gudstjänster gör de det ändå på hemliga orter, ute i skogen eller i katakomber. Och jag vägrar att avskeda min egen kansler Michel de l'Hôpital utan att han misskött sig.

Elisabeth Mamma, du får problem med Spanien, med Vatikanen och med alla franska katoliker.

Caterina Det har jag redan. Jag vill inte dessutom ha mera problem med protestanter.

Alba Madame, vi måste kräva er underkastelse under kyrkans order!

Caterina Och vem är ni att ge mig order, hertig? Kung av Spanien eller påven själv? Vill han ge mig order får han komma hit själv. Kyrkan har för övrigt ingen rätt att blanda sig i politiska inrikes angelägenheter, och ni, hertig Alba, har ännu mindre rätt att kommendera mig.

Alba Madame, er kurs leder mot nya oundvikliga inbördeskrig.

Caterina Det är Guisernas fel i så fall och inte mitt eller Frankrikes. Försök blidka Guiserna i stället, hertig Alba. Det är bara de som vill bråka.

Elisabeth Mamma, ingen vill bråka, men din idealism leder dig vilse.

Caterina Som din Don Carlos? Du glömmer att jag är kvinna och mor till tio barn. Jag går inte vilse, ty jag står med båda fötterna på jorden. Det gör ingen som vill ha krig.

Alba (bugar sig) Madame, vi återkommer.

Caterina Ni är välkommen, men jag håller kursen. Säg Spanien och påven att jag inte kan låta någon få mig att falla ur kurs.

Elisabeth (till Alba) Ingen kan rå på henne. Hon är för stark.

Alba Tacka den onde för två Medicipåvar och en drottning av Frankrike. Bara de har släppt lös protestantismen. (*går*)

Caterina Vi slipper aldrig dessa fanatiker och krigshetsare, och det värsta är att enda vägen till fred är att blidka dem och kompromissa med dem, vilket protestanterna vägrar göra. Ack, allt kommer bara att bli värre så länge jag lever. (*sätter händerna för ansiktet och gråter*)

Scen 5. Drottning Elisabeths dödsbädd.

Filip (vid hennes sida) Det går snart över, min älskade. Sedan är du hos de saliga.

Elisabeth Du hånar mig, min make. Hela ditt liv är ett fiasko och en hädelse, och du blir aldrig bättre.

Filip Du yrar.

Elisabeth Nej, du har förstört mitt liv som så många andras, och du kommer att fortsätta förstöra andras liv så länge du lever. Jag kom hit för att bli gift med din vackra stolte och frimodige son. Varför kom du emellan? Var det din gubbsjuka som drev dig? Med honom hade jag kunnat bli lycklig, men det får vi aldrig veta, för du

förgjorde den möjligheten. Därigenom förlorade du din son, och nu förlorar du mig. Var det värt det? Vem tänker du plåga livet ur nästa gång?

Filip (behärskad) Du yrar.

Elisabeth Jag är rädd att du förbrukat din sista drottning. I stället kan du roa dig med att kriga, som du nu skickat arméer mot mitt hemland bara för att ytterligare plåga min mor för hennes tolerans skull.

Filip Det var nödvändigt, käraste. Tyskarna hjälper protestanterna och begår förfärliga illdåd. De drar fram som hunner. De förstör kyrkor och allt vackert som de finner i sin väg. Det är som om tyskarna såg en njutning i att förstöra allt av kultur som de träffar på bara för att de inte har någon egen. Din mors familj har fått ta skydd i Metz för att undvika marodörerna.

Elisabeth Och du tror det blir bättre med att ge Frankrike mera krig söderifrån?

Filip Prinsen av Condé är död, men amiral Coligny har tagit ledningen för protestanterna i stället, och han är ännu värre. Bara Henrik av Navarra är klok nog att hålla sig utanför. Han är åtminstone delvis spanjor.

Elisabeth Mor planerar gifta honom med min vilda syster Marguerite. I så fall blir han den tredje i tronföljdsordningen efter mina bröder. Vad skulle du säga om en protestantisk kung i Paris?

Filip Jag skulle få spader. Lyckligtvis är det omöjligt.

Elisabeth Ingenting är omöjligt. Mor har blivit spådd en gång att han blir kung efter Henri, och han är protestant.

Filip Ge mig inte värre mardrömmar än jag redan har.

Elisabeth Min make, du kan aldrig få nog av mardrömmar, ty du förtjänar dem alla, ty du har själv skapat dem: din son som rebell mot dig själv och hans mord som följd, min egen död liksom din tidigare hustru Maria den Blodigas, som du gjorde till Englands mest hatade drottning genom tiderna med din fanatism, och de nya protestantiska rörelserna och makterna, som bara växer sig starkare för att du och dina fanatiker förföljer dem.

Filip Sluta!

Elisabeth Jag kommer att förfölja dig efter min död, Filip, ty du förstörde mitt liv som så många andras. Om du inte kan uthärda min död så dör jag gärna ensam.

Filip (reser sig helt ifrån sig, sätter händerna mot pannan och flyr ut.)

Elisabeth Nu kan jag dö lugn. Jag har hämnats Don Carlos.

(knäpper lugnt händerna på bröstet och sluter ögonen för sista gången i frid.)

Akt III scen 1.

Marguerite Inte förstår jag hur vi skulle kunna bli ett lyckligt par, men mamma vill det. Jag beklagar, Henri, men vi tycks inte ha något val.

Henrik Jag har ingenting emot dig, Marguerite, och något säger mig att jag kommer billigt undan – jag skulle ha kunnat bli bra mycket sämre gift.

Marguerite Jag är rädd att jag är den olämpligaste tänkbara. Ingen man skulle kunna bli lyckligt gift med mig. Jag gav alltid mamma bekymmer, och mina systrar gav jag alltid anledning till att förtala mig.

Henrik Din mor är allsmäktig i landet. Vi måste finna oss och tolerera varandra.

Marguerite Låt oss göra ett avtal, så att vårt äktenskap inte behöver bli olyckligare än nödvändigt.

Henrik Vad föreslår du?

Marguerite Att vi ger varandra fullkomlig frihet. Du får bedra mig med vem du vill, om du lovar att ha överseende med mina snedsteg.

Henrik Du är mycket liberal.

Marguerite Jag tror vi båda tjänar på det. Sålunda kan vi vara varandra trogna och hålla ett oantastligt ansikte utåt medan vi privat ändå ger varandra fullkomlig frihet. Vad sägs om det?

Henrik Jag accepterar, Marguerite.

Marguerite Gott! Kamrater i vått och torrt alltså! (*räcker honom glatt handen, och han fattar den gärna*)

Caterina (*kommer in just då*) Det gläder mig att se er så harmoniska redan. Sanningen att säga tror jag att du blir lyckligast gift av mina döttrar, Marguerite.

Marguerite Alla de andra blev ju olyckligt gifta.

Caterina Säg inte så, Marguerite. Claude är fortfarande lycklig och ger mig barnbarn.

Marguerite Helst hade jag inte blivit gift alls. Henri här är väl den enda jag hade kunnat tolerera.

Caterina Du var alltid bångstyrig, Marguerite, men samtidigt den friskaste fläkten av mina barn. Dina bröder blir aldrig riktiga män, och jag beklagar din syster Elisabeths öde.

Marguerite Det var inte ditt fel. Kung Filip tog henne från Don Carlos.

Caterina Ja, det hade ingen räknat med.

Marguerite Stackars Charles, som skall bli myndig som konung!

Caterina Vi måste alla stötta honom. Varken de katolska fanatikerna med hertigen av Guise i spetsen eller de protestantiska rebellerna och konspiratörerna bereder oss någonting annat än oro, och man kan befara vilka plötsliga utbrott som helst trots freden, som bara är en provisorisk och bräcklig kuliss.

Marguerite Är du inte för katolikerna?

Caterina Jag är för freden till vilket pris som helst.

Marguerite Så du låter Henri förbli protestant?

Caterina Tills vidare. Håll dig beredd, Henri. Det kan komma därhän att du måste konvertera till katolicismen för att rädda ditt liv.

Henrik Den dagen den sorgen.

Caterina Gott. Nu ska vi fira bröllop. Det ska bli en ordentlig fest, och jag ska försöka göra det till det lyckligaste bröllop som min familj har firat. Det ska inte bara bli ett politiskt bröllop, jag avskydde alltid sådana och försökte undvika dem, och att stackars Elisabeth blev gift med den träbocken Filip var inte mitt fel – Don Carlos blev överkörd av sin far. Hade jag anat den faran hade jag aldrig släppt iväg henne. Likväl kan ert bröllop, just för att det inte är politiskt, bli en desto större politisk triumf för freden, då min katolska dotter förenas med vår protestantiske ledare. Jag önskar alla Frankrikes katoliker och protestanter kunde följa ert exempel och på samma sätt knyta kärlekens band över all gränser för fred och kärlek och för upphörandet av alla småaktiga meningsskiljaktigheter om trams och grälsjuka för ingenting. Ni blir föregångsparet för hela Frankrike. Är ni med?

Marguerite Självklart, mamma.

Caterina Gott. Låt oss gå till förberedelserna.

(*tar dem i var sin hand och går ut med dem, hon minst i mitten.*)

Scen 2.

Coligny (*sårad*) Attentat! I lönndom! Det fegaste som finns! Och mördaren kom undan! Nu är freden körd igen. Vad hjälpte då det kungliga bröllopet mellan Henrik av Navarra, protestanternas ende kung, och drottningens katolska dotter? En majestätisk gest av nåd för tolerans och försoning, och det katolska partiets svar blev

att skicka en mördare på mig, protestanternas ledare, bara för att demonstrera sitt hat och oförsonlighet! – Men jag hör dem komma.

Karl IX (kommer in med Caterina och följesmän) Coligny! Skjuten bakifrån! Jag kan inte tro det! Mördaren måste bestraffas hårt! Den som skjuter er skjuter mig!

Coligny Ers majestät, mördaren har redan kommit undan och är okänd. Det är ingenting att göra. Jag har ändå lyckats överleva så här långt.

Karl Er stoiska värdighet i detta kritiska ögonblick, som sätter hela Frankrike i gungning, är en prydnad och stolthet för Frankrike.

Caterina Den som skjuter mot er, amiral Coligny, skjuter inte bara mot kungahuset utan mot hela Frankrike.

Coligny Jag vet. Han kom undan med ett skadskott, men rättvisan kan inte nå honom. Låt saken vara. Jag tillfrisknar. Jag är ju amiral och skall tåla eldstrider.

Caterina Och bara fyra dagar efter vårt lyckliga bröllop! Jag trodde så att Frankrike äntligen skulle se det gynnsamma i att försöka ta sitt förnuft till fånga. I stället blir det motsatsen.

Karl Vi skall bevaka er med argusögon dag och natt så att ingenting mera kan hända.

Coligny Skydda Henrik av Navarra främst av allt. Han är ung, jag är gammal.

Karl Vi borde äntligen sätta stopp för den där familjen Guise en gång för alla.

Coligny De tar för givet att jag stod bakom mordet på hans far, men fanatiker agerar alltid utan bevis och lever för att gå till överdrift. Därför är de så farliga.

Caterina Jag måste tala med dem.

Karl Tror du det hjälper, mor? Guiserna har alltid odlat sitt maktbegär med självsuggererat hat som drivfjäder. Man kan inte föra en dialog med hatet.

Caterina Man kan alltid försöka. Det skadar inte att försöka, men det kan skada att inte försöka.

Coligny Lycka till, Madame. Jag tror inte heller på det, men ni har rätt.

Karl Coligny, Frankrike har inte råd att förlora er, bara så att ni vet det.

Coligny Ingen är outhärlig, ers majestät, allra minst en protestant.

Karl Ni om någon är det.

Coligny Tack, ers majestät, och särskilt för ert uppoftande besök, men jag kan nog klara mig. Jag har sett värre eldstrider till sjöss. Tack, Madame, och lycka till.

Caterina Vi kan gå, min son. Han är utom all fara.

Karl Men Frankrike är det inte!

Coligny Gå och rädda Frankrike, Sire, och låt mig kureras så att jag kan hjälpa er sedan.

Caterina Säg till om det är något ni behöver, läkare, livvakter, polisbeskydd...

Coligny Tack, Madame, jag är kapten på mitt eget fartyg.

Karl Kom, mor. En bra karl reder sig själv.

(visar ut sin mor, och hela den kungliga sviten går.)

Coligny De kommer att försöka igen. Jag vet det. Men om mina dagar är räknade kan inte jag göra dem oräknade.

Scen 3.

Henrik Det är inte klokt! Hertigen av Guise har mördat amiral Coligny!

Marguerite Det är inte möjligt!

Henrik Han bröt sig självsvåldigt in hos amiralen med ett anhang och slaktade honom kallblodigt!

Marguerite Vad skall vi göra?

Henrik Mitt liv är i fara men inte ditt.

Marguerite Familjen skyddar dig. Mamma låter aldrig något hända dig.

Henrik Tror du hon kan ha något att säga till om i en kris som denna? Hon har outtröttligt försökt att få fred och försoning till stånd mellan oss och katolikerna så länge motsättningarna har funnits, men hon har bara misslyckats gång på gång på gång. Nu är det färdigt igen, och vad som helst kan hända.

Marguerite Krig?

Henrik Oundvikligt.

Marguerite Kan vi fly?

Henrik Knappast.

Karl IX (kommer in med svit) Marguerite! Henrik! Ni måste genast sätta er i säkerhet! Katolikerna mördar alla protestanter i Paris!

Marguerite Vad säger du!

Karl Det är tyvärr sant, Marguerite. Amiral Coligny var bara nummer ett. Nu har helvetet brutit löst och alla mördar utan urskiljning. Katolikerna mördar till och med sina egna av misstag ibland i rena vanvettsivern. De är inte kloka. Jag har hämtat vakter med mig att föra er i säkerhet. Det kan hända, Henrik, att det enda säkra för dig är att du finner dig inlåst i fängelse ett tag.

Henrik Du menar att ingen kan bryta sig in där och slakta mig lika kallblodigt som amiral Coligny?

Karl Precis. Jag ska själv ha enda nyckeln.

Marguerite Vem ligger bakom?

Karl Guiserna förstås och hela det katolska partiet. De är fanatiska allihop. De är en paranoid maffia som tar för givet att om inte de först tar livet av alla protestanter så kommer alla protestanter att massakrera dem.

Henrik Det kallas maktbesatthet.

Marguerite Så det är inte du och mamma som ligger bakom?

Karl Hur kan du tro det?

Marguerite Jag har aldrig trott det, men många bland folket vill tro det och säger att mamma förgiftade din bror och kommer att förgifta dig också om du inte gör som hon säger.

Karl Hon är den enda som håller ihop Frankrike, och det vet du. Hon är den enda som vill ha fred. Alla andra vill ha krig.

Henrik Inte jag.

Karl Du är det lysande undantaget, Henrik. Därför är du så värdefull. Kom! Vakter, följ drottning Marguerite och Henrik av Navarra ut härifrån och ut ur Paris, där idag ingen människa går säker, allra minst någon som tänker själv eller följer förnuftet. (*Marguerite och Henrik följer med vakterna och lämnar Karl ensam, som fortsätter sin monolog utan att märka deras sorti.*) Det här var det sista jag ville. Hela staden i full anarki, och alla dödar alla. Är det bara för att jag blev kung? Är det min majestätiska förbannelse? Måste alla kungar bli ansvariga för en skräckregim, som de aldrig ville själva? Nej, detta är helt och hållet hertigen av Guises fel, och jag vill inte vara med om sådant elakt spel, detta vanvettiga blodbad i blindo, bara sex dagar efter min systems fredsbröllop med protestanternas främsta furste... Det är inte juste! Det är så förbannat orättvist! Inte konstigt att min bror dog ifrån detta makthelvete och det frivilligt! Vem vill vara med om detta utom de galna blinda mördarna själva? Ingen! Och likväl låter de hela det oskyldiga Frankrike förblöda för sin egen blindhets skull. (*kastar av sig sin krona*) Åt helvete med dig, förbannade korruptionsmakt! Du är bara blodsutgjutelse och blind vendetta, våld och vansinne, korruption och undergång! Ve mig att jag någonsin föddes för att bli kung! Det gör mig idag till världens olycksaligaste människa! (*bryter samman i krampaktig gråt på golvet*)

Akt IV scen 1.

Caterina Mäster Michel de Notre Dame, vad anser ni om min sons plötsliga död?

Nostradamus Madame, jag är bara er astrolog och har inte rätt att komma med personliga åsikter.

Caterina Men ni är också läkare.

Michel Madame, liksom sin bror François var också er son Charles en alldeles för känslig natur för att duga till konung. För Frans blev maktbördan för mycket för honom efter bara något år. Vad som knäckte Charles var Bartolomeinatten, som han som den känslomänniska han var tog på sig skulden för som ansvarig regent.

Caterina Men han var oskyldig! Han visste ingenting och anade ingenting förrän det bröt ut! Han försökte rädda amiralen Colignys liv!

Michel Just därför knäckte det honom, för att det gick direkt emot allt vad han ville.

Caterina Och vad menar ni om min son Henrik, som nu är konung?

Michel Han är bättre funtad. Han var ju redan kung av Polen och fick öva sig i god tid i att handhava maktens ansvar.

Caterina Han var alltid min älsklingsson. Ingenting ont får hända honom. Och han har verkligen lyckats välja en god hustru åt sig och en god drottning åt Frankrike.

Michel Däri instämmer jag, Madame. Det ger oss hopp.

Caterina Men här kommer min kära änkesvärdotter. Välkommen, Elisabeth.

Elisabeth av Österrike Madame, jag råkade höra att ni talade om min framlidne man. Jag är glad att han inte fick leva för att bli ännu mera olycklig.

Caterina Vad menar du?

Elisabeth Makten krossade honom och höll på att förstöra hans själ.

Caterina Du menar Bartolomeinatten.

Elisabeth Sex tusen protestanter massakrerade på en natt i Paris. Vem kan överleva som kung över ett sådant land?

Caterina Ingen var skyldig. Det var som en naturkatastrof. Inte ens Guiserna låg bakom det.

Elisabeth Guise mördade Coligny. Det var upptakten och signalen.

Caterina Ja, men det var deras enda mord. Alla de andra var spontana dråp begångna av ungefär lika många tillfälliga mördare som antalet av deras offer. Det var inte alls planerat. Det bara bröt ut.

Elisabeth Ändå är jag glad att Charles blev utan söner.

Caterina Varför det?

Elisabeth Det hade komplicerat Frankrikes succession och skapat nya interregnumtomrum med risk för ny instabilitet och politiska kriser. Nu får er bäste son i stället leda landet enigt in i framtiden.

Caterina Ni var en god hustru åt min son, Elisabeth.

Elisabeth Och ni är en god moder åt landet. Det vet alla som känner er, men dessa är tyvärr få, och de flesta fransmän misskänner er eller känner er inte alls. Fransmännen var aldrig snälla mot oss utlänningar.

Caterina Ja, det skall gudarna veta, och desto viktigare är det att vi gör det bästa av saken. Kom, min dotter. Låt oss gå till gravarnas kapell och där gemensamt sörja er älskade make och min älskade son. Gör ni oss sällskap, mäster Michel?

Michel Eftersom ni inbjuder mig.

Caterina Tack, min vän. *(räcker honom handen och den andra åt Elisabeth, och de går ut tillsammans.)*

Scen 2. En fest på Themsen.

d'Alençon Vår mor är er mycket tacksam för att alla bråken i Frankrike inte påverkat vår relation negativt.

Elisabeth (Tudor) Håll religionen utanför all politik och alla relationer. Bara så kan man regera förnuftigt.

d'Alençon Ack, min drottning, Frankrike är tyvärr inte som England. Här är ni nyktra och kallsinniga och flegmatiska nästan intill dumdryg likgiltighet, medan vårt franska blod är hett och intensivt med fallenhet för att ständigt accelerera och råka i sken.

Elisabeth Ja, jag har märkt det, och ändå tycks er mor kunna hålla huvudet kallt.

d'Alençon Ja, hon är den enda.

Elisabeth Men er bror tycks strunta i hennes klokhet.

d'Alençon Han vill hålla henne utanför regeringen. Han vill helt enkelt regera själv. Hans bror var helt i hennes starka tyglar, och han blev mycket olycklig.

Elisabeth Det var inte hennes fel. Det var era förbannade blodiga katolikerna.

d'Alençon Säg den mäktige hertigen av Guise och hans anhang. Han ligger ensam bakom vartenda religionskrig vi haft sedan hans far blev mördad i det första. Min bror vill ingenting hellre än mörda honom själv och så bli av med giftspindeln i riket för alla blodiga intriger i Frankrike, men vår mor håller honom tillbaka och menar att det bara skulle förvärra läget. Hon tror på diplomati.

Elisabeth Hon är väl den enda som försökt tala honom till rätta.

d'Alençon Och hon har faktiskt lyckats ibland.

Elisabeth Vad tycker du själv om er mor? Kan någonting av alla de onda rykten som florerar om henne vara sant?

d'Alençon Nej, ingenting alls. Hon är den enda fredliga kraften i Frankrike. Allt sitt politiska ansvar och energi har hon oförtröttligt lagt ner på att försöka stifta fred mellan katolikerna och protestanterna genom att ständigt återropa sitt eget toleransedik för tjugofem år sedan, som alltid utgjort grunden för varje ny fred och paus i religionskrigen.

Elisabeth Det påstås att hon förgiftat två av sina söner, den andra av misstag.

d'Alençon Nonsens. Vem skulle hon ha försökt förgifta i stället för Charles?

Elisabeth Henrik av Navarra.

d'Alençon Absolut nonsens. Hon har aldrig haft motiv att förgifta någon, allra minst medlemmar av sin egen familj, då hon sätter familjen högst av allt. "Familjen är grundstenen i hela samhället, och en familj som håller samman i fred i vått och torrt är en hörnpelare för samhället, som tjänar som mönster för alla andra familjer. Därför måste vår familj, den kungliga, alltid vara den bästa och mest föredömliga av alla familjer," är hennes mening. Och hon har alltid hållit samman oss. Vi har aldrig haft tvedräkt i familjen.

Elisabeth Till vilken också hör protestanten Henrik av Navarra.

d'Alençon Ack ja, egentligen den enda dugliga av oss, för vi bröder är egentligen alla ena odugliga latmaskar. Både Frans och Charles levde egentligen bara för sina nycker och nöjen, och Henri, som ändå var den bästa av oss, blev den värsta i fråga om utsvävningar och löjligen påhitt. Han var alltid mammas älsklingsgosse och den som blev mest bortskämd av oss alla, det gör hon fortfarande, men han gjorde väl ifrån sig som kung av Polen och visade sig mogen och kompetent och vann alla polackers hjärtan. Men när han kom hem som kung av Frankrike slog han över och blev en narrfurste av nästan bara dåraktiga infall. Ack, jag antar vi alla fick en alltför god moder, som ingen av oss förtjänade och som bara desto mer skämde bort oss med sin kärlek, medan vi alla bråddes mer på vår far, som bara bedrog henne så länge han levde.

Elisabeth Då är det bättre att inte gifta sig alls.

d'Alençon Drottning, betyder det...

Elisabeth Min vän, ni har varit min trevligaste friare, och jag vill gärna behålla er som vän, men jag gifter mig aldrig. Er mor är ett lysande exempel för hela Frankrikes kommande historia, men jag vill försöka bli ännu bättre för mitt England och behöver då vara fri. Er mor är fri som änka och har visat hur väl hon kunnat regera när din brors minderårighet krävde det, men hon är bunden till sin familj och beroende av sina söner, som inte kan regera. Jag vill helt enkelt göra bättre ifrån mig för England. Frankrike, var min vän, var min bror, vi hör samman och kan alltid lära av varandra, men skona England från ett äktenskap med Frankrike.

d'Alençon (kysser hennes hand) Drottning, jag kommer alltid att dyrka er.

Elisabeth (road) Tack, min vän. Vi skall festa till din ära så länge du är kvar i England.

(Festen på Themsen fortsätter.)

Scen 3.

Caterina Jag är trött, Louise. Jag har redan länge varit gammal, och jag blir bara äldre. Jag är en gammal utsliten arbetskamp, som aldrig slutat slita ut mig för Frankrike och min familj, men de bara dör ifrån mig eller skämmer ut sig, alla utom mina döttrar, som fördärvats och lagts i graven av sina misslyckade män, den ena värre än den andra, medan detta sista dråpslag är det svåraste av alla och borde ha lagt mig i graven, om jag inte hade denna förbannelse över mig att ständigt behöva överleva mig själv.

Louise Madame, ingenting är ert fel. Det sista ni får göra är att anklaga er själv.

Caterina Hur lyckades jag då enbart föda så misslyckade söner? Älskade jag icke min man med en trohet som inte kunde ha blivit mera fullkomlig? Hur kunde han då avla enbart värdelösa goddagspiltar utan ett uns manlighet i kroppen, som såg sin största sport i att klä ut sig i kvinnokläder och fjanta sig i sedeslösa maskerader, medan de aldrig gifte sig utom för att bedra de fantastiska drottningar de hade, som de lämnade utan barn? Varenda son av mig dör barnlös, och det var aldrig deras hustrurs fel! Det måste på något sätt ha varit mitt fel.

Louise Inte alls, Madame.

Caterina Louise, du var den bästa av mina söners drottningar. Du hade alla goda egenskaper och fick inte bara hela Frankrike utan till och med din konungslige man att dyrka dig och respektera dig. Du var just den kloka och rena drottning som Frankrike behövde. Du känner min familj. Var låg felet?

Louise Madame, hur mycket era söner och deras självsvald, later och ansvarslöshet än skulle kunna tadlas kan man inte finna någon brist eller fel i er familj, som dock alltid varit hotad av Guisernas intriger och aggressioner, som under hela er tid i Frankrike gjort detta land osäkert för alla och särskilt för alla som trott på vett och diplomati. Ni är en fredens drottning som frambringat en fredens monarki, ingen av era söner ville någonsin ha de krig eller blodbad som oavbrutet slitit landet i stycken, utan det var bara Guiserna. Jag vet nu att min man ämnar åtgärda problemet en gång för alla.

Caterina Tänker han mörda hertigen av Guise?

Louise Det är enda sättet att få slut på religionskrigen, att åtgärda den enda som vill ha dem.

Caterina Det får han inte göra. Det skulle bara starta nya religionskrig mera förödande än någonsin.

Louise Säg det till honom.

Caterina Han vägrar lyssna på mig. Han vill regera själv, och det respekterar jag honom för. Jag försöker bara ge honom goda råd när jag ser att de kan göra nytta,

men då vägrar han som mest att lyssna på mig. Nej, jag måste varna hertigen av Guise och få honom att ta reson och sluta kriga. Det har lyckats förut.

Henrik III (kommer in) Hur är det med mor?

Louise Bättre, men hon är svag.

Henrik Det är inte så konstigt. Hon har ju just förlorat sin tredje son, den bäste av oss alla, hela Frankrikes älskade lillebror, som skulle ha förenat Frankrike med Elisabeth av England.

Louise Han var kanske lycklig som åtminstone aldrig fick bli kung.

Caterina Henrik, du får inte ta livet av hertigen av Guise.

Henrik Har någon skvallrat?

Louise Ingen kan dölja någonting för Frankrikes änkedrottning, Henrik. Hon vet allt, även om man inte talar om det för henne.

Henrik Det är bara han som skapar problem i landet, mor.

Caterina Nej, det är bara våldet som gör det! Om ni mördar honom kommer resultatet bara att bli mera våld och mera krig, som ni alla bittert kommer att få ångra och som hela Frankrike kommer att få betala.

Henrik Du tänker väl inte varna honom?

Caterina Jag tänker söka upp honom för att än en gång skapa fred.

Henrik Varje fred du har skapat blev bara en tillfällig frist. Tänk på hur hertigen med berätt mod bröt sig in hos amiral de Coligny och kallt massakrerade honom öppet i hans hem med sina lejda huliganer. En sådan man kan man inte tala med, mor. Han har ingen rätt att leva.

Caterina Alla som lever har rätt att få fortsätta leva. Det är livets rätt, och livet i sig är heligt. Mord är det yttersta helgerånet. Man är bara värd att få leva själv om man låter andra leva.

Henrik Mor, du är för god för detta Frankrike, där egoismen alltid har kört över alla som visat mjukare anlag. Vi är brutala och har aldrig tvekat inför slakt och massaker, gemenhet och grymhet. Du kommer från en finare värld som Frankrike aldrig har velat lära känna.

Caterina Då är det äntligen dags att hon gör det! Florens skilde sig inte mer från Europa än att hon tog ledningen i strävan efter kultur och förnuft och god smak. Det är inte svårt att leva efter sådana naturliga självklarheter som gör livet bättre. Men ni galna fanatiker som bara vill ha krig och våld och använder religionen som medlet till förstörelsen av världen tycks till varje pris vilja göra livet så svårt som möjligt inte bara för er själva utan för alla andra med.

Henrik Det är bra, mamma. Försök få hertigen av Guise med på en fred. Om du lyckas skall vi respektera den så länge den varar, men om det är någon människa i världen som det är fullkomligt omöjligt att lita på så är det han, så räkna inte med att ännu en fred blir mindre kortvarig än alla de andra.

Caterina (suckar)

Henrik (till Louise) Var det du som skvallrade för mamma?

Louise Hon hade fått veta det ändå.

Henrik Nästa gång måste vi hålla det absolut hemligt för henne. Bara så kan den nödvändiga operationen lyckas.

Louise Och du tror den kommer att lyckas?

Henrik Den måste lyckas. Det är enda utvägen.

Louise Kvinnorna har alltid rätt men körs alltid över. Männen har alltid fel men får alltid sin vilja fram. Vilken klen tröst är det för oss kvinnor, att vi alltid får rätt till slut när det är för sent.

Henrik Du har rätt, Louise, men vi måste bli av med hertigen av Guise. Han är Frankrikes svåraste sjukdomssvulst. Allt ont kommer därifrån. Se det som en kirurgisk operation för statens väl.

Louise Så kan inte din mor se det, och hon är ändå fortfarande staten. Hon kan bara se till det mänskliga och främja det, och även Guise är en människa.

Henrik Nej, ett fanatiskt maktmonstrum!

Louise Är inte du det då?

Henrik Hellre dör jag, Louise, än att jag ens tar risken att bli förblindad av makten. Min mors humanism har uppfostrat oss till att bli en god och vidsynt familj på en tron vidmakthållen av tolerans, men Guise och hans anhang har från början till slut förstört livet för oss och gjort vår toleranta ställning omöjlig. Vi måste göra något åt saken en gång för alla!

Louise Henrik, lyssna på din mor. Hon har inte långt kvar.

Henrik Jag vet. Jag skall lyssna på henne. Men ve den som skvallrar för henne nästa gång! (*går rasande*)

Caterina (stilla, när han gått) Kom du någon vart med honom?

Louise Kom du någonsin någon vart med din man?

Caterina Nej.

Louise Alla vi kvinnor som låtit oss bli gifta har samma öde gemensamt – männen kör över oss, och vi kommer aldrig någon vart. Bara drottning Elisabeth av England har klarat sig.

Caterina Min son d'Alençon dyrkade henne. Hon avbröt inte äktenskapsprocessen trots Bartolomeinatten. Hon stod över sådant men var för god för oss.

Louise Låt oss sörja dina förlorade söner, Caterina.

Caterina Du är min bästa vän, Louise. Du skall få överta Chenonceaux när jag dör.

Louise Må ni aldrig dö, Madame. Vi alla behöver er, och särskilt Frankrike.

Akt V scen 1.

Henrik av Navarra När skall detta elände någonsin ta slut? I 30 år har Caterina de' Medici kämpat för fred och tolerans och försökt få två kyrkor i samma land med samma frälsare att försonas, men varje gång har fanatikerna satt i gång och mördat igen. Alltid är det någon som vill ha krig, och de som vill ha fred har alltid stått maktlösa mot de som självsvåldigt startat krig. Hertigen av Guise är nu mäktigast i landet, hela Paris tillhör de grymmaste katolikerna, kungen har flytt staden och gömmer sig hos sin mor i Blois, och hela regeringen och rådet är ärkekatolska. Vi stackars fria protestanter är mer och mer hänvisade till den fria naturens exil och asyl, där åtminstone naturen inte bråkar med oss. (*Marguerite kommer in, upprörd*) Ja, vad är det, Margot?

Marguerite Har du hört? Kungen har mördat hertigen av Guise i slottet Blois rakt ovanför sin mors sängkammare, där hon ligger nästan döende!

Henrik (flat) Vad!

Marguerite Och inte nog med det! När dådet var gjort gick han ner och skröt för mamma om vad han hade gjort! Hon är gammal och sjuk! Han chockerade henne med flit, bara för att trotsa henne, som han alltid har gjort!

Henrik Vad händer nu?

Marguerite Mera krig förstås. Men mamma har sänt bud. Hon vill tala med dig. Hon har antagligen inte långt kvar.

Henrik (fattar genast situationens allvar) Låt oss skynda. Vi får inte låta henne vänta. (*börjar genast göra sig i ordning, och Marguerite likaså, skyndar ut.*)

Scen 2.

Caterina Nej, jag vill inte se honom. Han är förlorad. Han struntade fullständigt i och körde över mitt livsverk och det fullständigt avsiktligt.

Louise Han har dock befast kungamakten. Guiserna kan nu aldrig mera komma tillbaka.

Caterina Men till vilket pris? Frankrikes barm förblöder igen, alla hennes sår har rivits upp på nytt, vi är tillbaka där vi började för 30 år sedan med det första inbördeskriget, alla framsteg har varit förgäves, jag har kämpat ensam för fred i alla dessa 30 år och bara fått mera krig på halsen, nu kan jag inte längre mera, jag är slut, men det värsta av allt är att min son, min älsklingsson, min siste levande son, har förspillt sin själ.

Louise Madame, ta det lugnt, hetsa inte upp er, ni måste bli frisk igen.

Caterina Tror du det är möjligt? Det tror inte jag. Två av mina söner dukade under som konungar inför trycket av ansvaret av den makt som krossade dem med sin grymhet. François' liv kvävdes av Guisernas makt och krav och anspråk, och Charles klarade inte Bartolomeinatten. Han kunde aldrig hämta sig efter chocken av vad maktvansinnet ställt till med. På samma sätt kommer Henri inte att klara av konsekvenserna av vad han har gjort. Han begåvades med ett positivt ansvar som han inte direkt misskötte förrän nu, då det ohjälpligt har vänt sig till något negativt. Man får inte vara omänsklig som monark. Då är det färdigt. Man har förverkat sin moraliska rätt till ansvar och kan bara gå under. Han satte sig över lagen och lät med överlagt mod Frankrikes ledande hertig mördas i sin egen sängkammare, dit han kallats på kungens order, lurad av kungen själv. Det går inte. Han kan inte längre vara kung.

(Marguerite kommer in, följd av Henrik av Navarra.)

Marguerite Mamma! *(störtar fram till Caterinas sida)*

Caterina (tar henne ömt om huvudet) Det är bra, mitt barn. Jag är glad att ni hann i tid. Jag har inte långt kvar. Har du din man med dig?

Marguerite Han är här.

Caterina Jag ville utbyta ett par sista ord och tankar med honom innan det är för sent. Henri, kardinalen av Bourbon anklagar mig för alla Frankrikes olyckor och inbördeskrig genom religionskrigen, för att jag envisades med att vi katoliker och ni protestanter skulle tolerera varandra. Har han rätt eller har han fel.

Henrik Han har fel. Katolikerna har alltid startat krigen. Ni har alltid skapat freden.

Caterina Var då ni protestanter alltid så oskyldiga?

Henrik Vi hade rätt att försvara oss.

Caterina Henrik, din svåger kung Henrik III har inte långt kvar. Han har gjort bort sig och kommer inte att kunna föra det nya religionskrig han har skapat till något slut. Han är färdig och pantad. Liksom alla mina söner är han barnlös. Du blir kung efter honom. Ännu är inte allting förlorat. Ännu kan freden vinnas. Därför ville jag be dig om en tjänst.

Henrik Madame.

Caterina När du blir kung, så bli katolik. Bara så kan du försona landet. Annars blir du ofelbart mördad, och den onda cirkeln fortsätter att föröda landet. Tror du att du kan göra den uppoffringen? Vad spelar det för roll vilken kyrka man tillhör? Det är ju ändå samma kristendom och samma Jesus!

Henrik Det är påven som gör skillnaden.

Caterina Glöm påven. Han har ingen talan i Frankrike. Jag fick uthärda alla möjliga hot om vedergällningar av både påven och Filip II för att jag vägrade släppa in inkvitionen i Frankrike. Påven är alltid en gammal gaggig gubbe vem han än är, och Filip II har styrt hela sitt imperium åt helvete med att utplundra sitt land för att skicka en oöverbärlig armada mot England som gick under genast. Han är också pantad och färdig och kan bara grubbla och mumla infantila böner. Nu gäller det Frankrike. Kan du tänka dig att göra den uppoffringen för Frankrike?

Henrik   Madame, ni har alltid haft rätt. Ja, det kan jag.

Caterina   Gott. Då kan jag tro på dig. Du kommer äntligen att kunna ge Frankrike den fred som hon behöver. Marguerite, svik inte din man. Han behöver dig.

Marguerite   Räkna med mig, mamma. Jag är din dotter.

Caterina   Det blir ett nytt kungahus, Bourbon i stället för Valois, men vad spelar namnet för roll. Det är kvalitén i själen och blodet som är det avgörande. Du var alltid min vildaste dotter, Marguerite, men den mest lovande. Du kommer att föra det bästa blodet av vår familj vidare.

Marguerite   Bara pappa var misslyckad. Det är ditt florentinska liljeblood som är det bästa blod Frankrike någonsin haft.

Caterina   Det är inget fel på Navarrablod heller, eller hur, Henrik?

Henrik   Jag hoppas inte.

Caterina   Gott. Det är vad jag ville ha sagt till er. Louise, när din man är borta kommer du att få det svårt. Du har redan fått mitt älskade Chenonceaux. Stanna där och håll dig till dess vackra skyddade värld vid Loire. Jag vill att du skall ha det bra för resten av ditt liv, och det kan du bara ha där. Väl bekomme. Du var min bästa vän på min ålderdom.

Louise   Ännu kan ni bli frisk.

Caterina   Denna stackars groteska köttklump av reumatism och gikt som inte längre nu kan gå? Jag känner redan hur den stelnar i sin vanskapta otymplighet. Jag har inte kunnat lita på min kropp mer under de senaste tio åren, då jag bara tröttnat på den mer och mer. Bättre kan du, om du vill få mig att skratta. Nej, jag är färdig. Jag vill inte överleva förlusten av min sista son, min älsklingsson, som belönade min kärlek med att ge dödsstöten åt mitt livsverk. Jag kunde alltid tala med Guise. Jag kunde alltid få honom till fred. Men min son ändade mitt liv med att slutligen våldta freden... *(börjar tappa medvetandet)*

Marguerite *(störtar fram)* Mamma!

Caterina *(hämtar sig)* Det är lugnt, min dotter. En liten resa förestår mig bara. Vi ses igen, under lyckligare omständigheter, hoppas jag. *(dör)*

Marguerite   Mamma! *(omfamnar henne, brister ut i gråt)*

Henrik *(till Louise)* Madame, det är bäst ni informerar kungen. Varför är han inte här?

Louise   Han vågade inte visa sig mer inför sin mor efter den avbasning hon gav honom vid hans skryt om mordet på hertigen av Guise.

Henrik   Hon är död nu. Han behöver inte gömma sig längre. Han kan komma fram nu.

Louise   Ja, Monsieur. *(går)*

Henrik   Det är bäst vi beger oss så långt härifrån som möjligt, Margot, tills det nya inbördeskriget är över, så får vi se hur det går för din bror.

Marguerite   Han var bättre som kung av Polen än som kung av Frankrike.

Henrik   Ja, det var han.

Marguerite   Och mamma?

Henrik   Hon klarade sig alltid, och nu lär hon klara sig bättre än någonsin.

Marguerite   Det blir landssorg i veckor.

Henrik   Frankrike kommer aldrig att få se maken till drottning, och hon var inte ens fransyska.

Marguerite   Och jag?

Henrik   Du, drottning Margot, blir en helt annan historia.
*(tar vänligt hand om henne, och de går ut tillsammans.
Drottningen ligger ensam kvar, men ljuset tonas ner.)*

Slut.

Manali 3.9.2010